

בגליונות קה"י נראה כמסתפק בדין שאר כלי שרת, שלפי הצד שמזבח כשולחן, אולי גם בשאר כלים לא ייפסל בלינה. וצ"ע, הלא אמרו לעיל (כ.) שמימי הכיור נפסלים בלינה, הגם שהם בתוכו. וצריך לחלק בין מזבח ושולחן לכיור. ואפשר שהחילוק הוא בין דברים שנתניתם על הכלי אינה אלא אמצעי והכנה לעבודה, ובין דברים שהנתניתם עצמה היא תכלית כשלעצמה, כגון שולחן ומזבח. ולפי"ז אם נתן על השולחן דברים אחרים שאינם מיועדים לשולחן – ייפסלו בלינה. וכן נקט בפשטות באגרות משה (ח"א קדשים ה,ג. וע"ע בשו"ת בית זבול ח"ב כה,ט).

'אין לי אלא מזבח, כבש מנין? תלמוד לומר את המזבח...' – בספר ליקוטי הלכות נקט כדבר פשוט שיסוד וסובב מקדשים כראש המזבח, שודאי נחשבים כמזבח יותר מהכבש, ואין צריך לימוד מיוחד על כך. ובספר אבי עזרי (פסוה"מ רביעאה ג,יא) תמה על כך מדברי התוס' ביומא (מה:): שאין הדין כן ביסוד. ע' בחזון איש (יט,כג) שנקט בפשיטות שיסוד וסובב דינם כמזבח לקדש פסולים. ואולם להלן (סקכ"ח) הביא במוסגר את דברי התוס' ביומא הנ"ל, שאין יסוד מקדש. וע"ע פנים מאירות צאן קדשים וחק נתן כאן; חדושי ר' שמואל פסחים טו (עמ' פא). ובמצוין לעיל סה, אודות הכבש ויסוד והסובב, לענין מה הם נחשבים כמזבח.

(ע"ב) זאי אמרת אויר מזבח כמזבח דמי, עולת העוף דפסלה במחשבה היכי משכחת לה הא קלטת

מזבח' – ערש"י. מבואר שנקטו בגמרא בפשיטות שכל מחשבה בדבר שאינו פוסל בפועל את הקרבן – אינה מחשבה הפוסלת, הגם שחשב על הקטרה שאינה מרצה [שהרי הפסולים אע"פ שלא ירדו אינם מרצים, כמובא לעיל פג], והרי חשב לפסול את הקרבן בלינה למ"ד לינה מועלת בראשו של מזבח, אלא שמ"מ כיון שהם על המזבח – לא ירדו ממנו. ויש לתמוה הלא מחשבת פיגול היא מחשבה הפוסלת מצד עצמה גם באופן שאילו היה מקיים את מחשבתו בפועל לא היה נפסל, שהרי כשחושב להקטיר למחר פסל אע"פ שהקטרה למחר אינה פוסלת את הקרבן. וצריך עיון. (מתוך מכתב מהגר"י קוסובסקי בשו"ת אחיעזר ח"ד צד).

לכאורה י"ל על פי מה שצדד החזו"א (זבחים יט,מד) שגם למ"ד לינה מועלת בראשו של מזבח, לא חל פסול לינה אלא כשירדו מן המזבח. ולפי"ז מובן שאם אויר מזבח כמזבח הרי לפי מחשבתו אין כאן דבר הפוסל כלל וכלל, והקרבן כשר ומרצה. ואולם אין חידוש זה ברור ומוסכם על הכל – ע' בקהלות יעקב (זבחים כג,ג).

דף פח

הערות וציונים

'דאי סלקא דעתך אויר מזבח לאו כמזבח דמי, חטאת העוף היכי מזה מדמה... שאר פסולים היכי זריק להו מדמה...' – לכאורה יכול היה להקשות מכל הפסולין ששנינו בהם אם עלו על המזבח לא ירדו, והלא צריך להגביהם ליתנם על גבי המערכה, ואם אויר מזבח לאו כמזבח דמי, נמצא כשמגביהם מורידם מהמזבח ושוב לא יעלו.

אמנם תלוי הדבר בבעיה במסכת מנחות (כו) האם כשר לסדר מערכה על גבי האברים. ונראה שהדבר תלוי במחלוקת בין החכמים (בסוטה טז לענין הקדמת עפר למים, ע"ש), ולכך לא פשט משם כי היה יכול לדחות לפי הדעה הסוברת שאין צריך להגביהם אלא עושה מערכה על גביהם (דובב מישרים ח"ג כג).

'כי קאמר דתלנהו בקניא, מאי' – כלומר, האדם עומד על קרקע העזרה ותולה את הפסולין בקצה הקנה, וראש הקנה מגיע לאוירו של מזבח.

והוא הדין אם מחזיקן בידו, ועומד על הקרקע וידו מושטת מעל גבי יסוד המזבח – גם זה נכלל בספק (ובח תודה. וכתב שזה דלא כדמשמע בקרן אורה, שדוקא בקנה – ולא נהירא).
וע"ע מענין לענין בחדושי הגר"ר בענגיס ח"ב מ ד"ה אמנם קשיא לי.

'אין מביאין מנחות ונסכים... מערלה וכלאי הכרם, ואם הביא לא קדש. אמר רב ואיתימא רב אסי: לא קדש ליקרב אבל קדש ליפסל' – משמע מכאן שהקדש חל על איסורי הנאה. ואולם יש לומר (עפ"י דברי התוס' ישנים בכריתות יג) שזה נכון רק בקדושת הגוף, אבל קדושת בדיק הבית, אין אדם יכול להקדיש איסורי הנאה, שאינם ברשותו (עפ"י שו"ת דובב מישרים ח"א קלב. ויישב בזה כמה תמיהות מהאחרונים).

'אבא שאול אומר: סכין מטרפת היתה במקדש ונמנו עליה כהנים וגזוה' – גזוה [בצד ההיכל. ערמב"ם כלי המקדש א, טו; עזרת כהנים מידות ד, ז], ולא פדוה. משמע שאין פדיון לכלי שרת אפילו כשכבר אין בהם שימוש לעולם.

אך יש לדחות הראיה, שאפשר דוקא בכי האי גוונא שלא היה פגם של ממש בסכין ובעצם היתה ראוייה לתיקון ולשימוש (כי זה סכין שנפגם אין משחזיזין אותו, היינו רק בפגימה גדולה שהשחזתו ניכרת, כמו שכתב רש"י. וכן כתב במנחת חינוך צו, טז], אלא שסכין זו היתה עלולה בקל להפגם והיתה מטרפת לפעמים את הקדשים, הלכך נמנעו מלפדותה, שלא יאמרו כלי שרת אפילו ראויים לשימוש יש להם פדיון (עפ"י שער המלך סוף הל' איסורי מזבח).

בספר נפש חיה (לר"ר מרגליות. או"ח קנד, ח) פרש שנחלקו כאן חכמים ואבא שאול האם סכין שאינה ראוייה לשימושה הראוי לה, יש לגנוזה או להשתמש בה לצרכים אחרים. ונראה לכאורה שאין כל הכרח לעשות מחלוקת בדבר.

'נתגעלו – אין מכבסין לא בנתר...' – כתב בספר יד דוד (יומא עב.) שפשוט שבגדי כהונה שנקרעו – אין מתקנים אותם, כשאר כלים שנפגמו (וכן כתב בשו"ת עין יצחק או"ח יז, ה. ויש שכתב טעם נוסף – משום שצריך לעשותם 'מעשה אורג'. מרחשת ח"א ב, ח). ואולם בספר ערוך השלחן העתידי (כלי המקדש ל, י) צידד שמותר לתקנם. והוכיח ממה שאמרו (בשבת עה.) שיריעה שנפלה בה דרנא (=תולעת), קורעים בה ותופרים אותה. ויש מי שדחה ראיתו; אפשר ששם מדובר באופן שלא ניכר התיקון ובוה לא אסרו לתקן, וכמו שדייקן האחרונים מדברי רש"י שאין איסור להשחיו אלא בפגימה גדולה שהתיקון ניכר. או יש לומר שהפסד מרובה – כיריעה שנפלה בה דרנא – שאני, שהתורה חסה על ממונם של ישראל. וכבר חילקו אחרונים בענין זה, שאעפ"י שאין עניות במקום עשירות, במקום הפסד גדול אין אומרים כן (מובא כל זה בספר מגדים חדשים ח"א עמ' ה, ובחידושי לשבת דף עה. עש"ע).

לפי שני הטעמים הללו מובן פסק הרמב"ם (כלי המקדש א, יד) שכלי הקודש שניקבו או נתקלקלו, מתיך את כל הכלי ועושה אותו כלי חדש [ומה שאמרו 'אין מתיכין' היינו במקום הנקב, לסתמו, כדפרש"י] – שבאופן זה אין ניכר הדבר. ואולם בסכין שנפגם כתב הרמב"ם (שם טז) לגזוה, ואולי בהפסד מועט אין מתיכין. וע"ע בשו"ת ר"ב רנשבורג מב (עמ' פח בהוצאת מכון ירושלים תש"מ).

'(ע"ב) זכמין קונאות של קנסות (י"ג: קולסות) שבראשי תינוקות' – קונאה' הוא חרוט (קונוס). 'קונסות' – קסדות, כובעים, כדפרש"י. וכן פרש הערוך: 'חדודי הכובעים'.

'על מה קטורת מכפרת – על לשון הרע; יבא דבר שבחשאי וכפר על מעשה חשאי' – ריב"א פרש

שלכן הקטורת 'דבר שבחשאי' יותר ממתן דמים, כי הקטורת נעשתה בשתיקה שלא כמתן דמים שהיה מונה אחת שתיים כו'. והר' אלחנן פירש, משום שהקטורת אין כפרתה מפורשת כמו מתן דמים, לכך נקראת 'דבר שבחשאי' (עפ"י תוס' ישנים יומא מד ועוד).
 לכאורה יש לפרש, לפי שהקטורת לעולם נעשית בבית פנימה, וכל אדם אסור לו להיות שם, מה שאין כן מתן דמים בעלמא, על המזבח החיצון.
 עוד בענין כפרת הקטורת על לשון הרע, ע' בספר משך חכמה תצא כג'.

ענינים טעמים ורמזים

'מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין...'

מתוך ספר הפרשיות (תצה):

'בנוהג שבעולם אדם נכשל בחטא מתבייש בו, כיון שעשה תשובה ונטהר מן החטא לגמרי, שוב אינו מתבייש בו.

כתונת ראשונה שנעשתה בידי אדם ונזכרת בתורה, הרי היא מזכירה עוון שעוו בני יעקב ביוסף אחיהם. עבשיו בא הכהן הגדול ולובש כתונת בעבודה שהוא עובד לפני ה' – מאותה שעה הופכת הכתונת ומזכרת זכות ונכפר להם הדם; –

מנהגם של גסי הרוח שמעטרים ראשיהם בלבושי גובה – רבש"ע, הרי באתי בלבוש גובה לפניך, כלום יכול אדם להתנשא לפניך אלא מפני שציויתני, ואף אתה כפר לכל 'לובשי גובה'; –

ואת האבנט נתתי על לבי לחגרו ולקשרו שיהא כולו רק לך ואל יטריונו הרהורי לב רעים; – וחשן משפט נתתי על לבי ובו שתיים עשרה אבנים כמספר כל שבטי ישראל, כי משפטם של ישראל בידי נתת ואמרת: יודו משפטיך ליעקב, ויראתי שלא איכשל בעיוות הדין, ואלבוש את החשן ואזכור שכל הבאים אלי מישאל לדין, כולם אבני יקר המה, בין לבן ובין שחור, בין נראה כמלך בתכלת, ובין נראה בפחזותו כאודם – הכל אבני יקר המה, ואף אתה ה' עורני שלא אכשל בסילוף הדין וכפר על מה שנבשלתי; –

ואתן אפוד על גבי כמצוותיך ואתה תכפר על 'לובשי האפוד' שלא במצוותיך ושוב אליך, ותקבל תשובתם; –

והמעיל ופעמוניו על גופי ונשמע קולי בבואי אל הקדש, אבל אל נא יישמע קולי שלא בקדושה, וכפר על מעשי הקול אם חטאו עו ופשעו לפניך בניך ושוב אליך אחרי חטאתם; – והציץ על מצחי ועליו 'קדש לה' – שאפילו הטחתי דברים בעזות מצה, תקובל לפניך תפילתי וברר כל מעשי שיהיו אך קדש לה' בלבד.

הכפרה קדמה לחטאים

כתב האלשיך ששמונה בגדי הכהן הגדול שהם כפרה על שמונה גופי עבירה, ניתנו לישראל כדי להקדים כפרה לחטא. שבעוון גופי עבירה אלה נחרבה ירושלים וחרב בית המקדש הראשון. לפי שצפוי היה לפני הקב"ה שעתידים ישראל להיכשל בעבירות אלה, היתה לבישתו של הכהן בבגדים אלו כתפילה שח"ו לא יכלו ישראל בעוונותיהם, ואפילו חרב בית המקדש וגלו ישראל מארצם, יישאר גזעם קיים לעד, וסוף שיטהרו מהם לגמרי ויחזרו וייגאלו.

שכך מצינו תוכחת הנביאים על שמונה גופי עבירה אלה:
 שפיכות דמים – וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה וגו'
 (מלכים-ב כא).
 גילוי עריות – השכבים על מטות שן וסרחים על ערשותם (עמוס ו). ודרשוהו חכמים לענין תועבות
 של עריות.
 גסות הרוח – יען כי גבהו בנות ציון וגו' (ישעיה ג).
 הרהור הלב – הוי חושבי און וגו' (מיכה ב).
 עיוות דין – איכה היתה וגו' מלאתי משפט ועתה מרצחים (ישעיה א).
 עבודה זרה – ... ואין אפוד ותרפים (הושע ג).
 לשון הרע – וידרכו את לשונם קשתם שקר (ירמיה ט).
 עזות פנים – ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם (שם ג); –
 והיה הם בחטאם, והכהן גדול בבגדיו מכפר שלא יעלה עליהם הכורת להשמיד חס ושלום.

לתיקון ולא לכפרה בלבד

כתוב בספר מי השילוח, וזה תוכן דבריו:
 כנגד שמונה בגדי הכהן הגדול שבאים לכפרה, תקנו אנשי כנסת הגדולה בברכות של קריאת
 שמע שחרית, תפילה לתיקון שמונה גופי עברה – 'ותן בלבנו בינה להבין, ולהשכיל, לשמוע,
 ללמוד, וללמד, לשמור, ולעשות, ולקיים'; –
 'להבין' – כנגד האבנט שהיתה לבישתו על הלב מקום בינה. וגם אורך האבנט ל"ב אמה שהיה
 הכהן כורכו על לבו, לתקן הרהורי הלב שיהיו כולם לשמים.
 'להשכיל' – כנגד חשן המשפט, לתקן חטאים של עיוות הדין, ואין תיקון מעוון זה אלא בהשכל
 ודעת של השופט צדק בין אדם לחברו שידע שהכל חביבים לפני השי"ת בשווה, ולא יכיר פנים
 בין בעלי הדין, שכן אצל השי"ת לא ימצא שום כעס על נפשות בני ישראל כי רגע באפו חיים
 ברצונו (תהלים ל).
 'לשמע' – כנגד המעיל ופעמוניו. (והוא תיקון לשון הרע, שכן כתיב כאן 'שפה יהיה לפיו,
 ונשמע קולו בבואו אל הקדש'; ואם לאו, אלא שאין מעצור לפיו, מוטב שיחריש ולא ישמיע
 קולו). ובזוהר הקדוש אמרו שהמעיל הוא בסוד הגלגול, היינו שאדם צריך לשמוע את ענינו עד
 כדי שיעמוד על שרש נשמתו ויסודו הראשון, היכן ובמה היה כלול בנשמת אדם הראשון קודם
 החטא, קודם שנכנסה באזניו לשונו הרעה של הנחש הקדמוני (רמז: 'והיה פי ראשו' – ראשיתו
 – 'בתוכו'), ועל ידי שהאדם יבוא על יסודו, מזה יבין מה תיקן כבר בעולם ומה צריך עוד לתקן
 (עד גמר התיקון כשינטל מן העולם הארס של לשון הרע שהכניס הנחש בעולם).
 'ללמוד' – כנגד המצנפת, לתיקון פגם גסות הרוח, שאין אדם זוכה ללמוד עד שהוא מקבל
 את האמת ממני שאמרה, יהיה מי שיהיה, וכל מי שלמד ממנו נעשה לו רב ומכבודו, 'מכל
 מלמדי השכלתי', הרי שע"י 'ללמוד' בא תיקון לענין גסות הרוח.
 'ללמד' – כנגד הציץ שנאמר בו: והיה על מצחו תמיד לרצון להם. היינו, שתהיה לאדם עין טובה
 כלפי כל אדם ללמד את חברו.
 'לשמור' – כנגד הכתנת. שכן הכתנת מזכירה טבילת הכתנת בדם האמורה אצל אחי יוסף שהוא

ענין שפיכות דמים. ואדם שרוצה לזכות ולבוא אל התיקון הגמור מחטא שפיכות דמים, צריך הוא שמירה יתירה שלא יבוא ממנו ח"ו שום היזק לחברו. עד היכן? עד שלא יוכל חברו אפילו לחשוד בו שום חשד של חנם. שאם חברו חושדו על חנם הרי הוא נענש על כך ונמצא שחברו נענש בסבתו ויצא לו היזק על ידו. יש לך שמירה גדולה מזו?
 'לעשות' – כנגד האפוד. כי האפוד רומז על סמך ומשען (שכן אתה מוצא בנביאים בספר שופטים ושמואל ועוד, שכל מקום שהיו שם בצרה, בקשו את האפוד ונתנו עליו משענתם), אמנם עיקר סמיכה ומשענת אמת הוא רק ב'לעשות', במעשה המצוות ובתפילה שיכול אדם לעמוד בתפילה (תוך טהרת המעשים) ולהישען על כך משענת אמת, ואם אינו עוסק ב'לעשות' הרי כל משענת אחרת היא משענת קנה רצון וכעין עבודה זרה.
 'לקיים' – כנגד המכנסים 'לכסות בשר ערוה'. ו'ערוה' – הכוונה מקום שמשם יכול אדם להפסיד ולאבד את עולמו כמו שאתה אומר 'ערות הארץ', היינו מקום תורפה וחולשה. וכל מקום שבראו הקב"ה להיות ממנו בנין עדי עד, שם ברא גם מקום הפסד וההרס, שאם מקלקל בו יכול הוא להפסיד הכל; אבל אם אדם מתקן מעשיו ושומר עצמו מן ההפסד באותו מקום, על ידי כך צומח לו מאותו מקום בנין וקיום, וכך הוא זוכה לקיים עולם ומלואו.
 עוד בענין כפרת בגדי כהונה – ע' בספר צדקת הצדיק (רסג); ישראל קדושים עמ' 117).

רמזים נוספים (מלוקטים רובם ככולם מספר הפרשיות)

'הכתונת מכפרת על שפיכות דם...' – מה ענין כתונת לשפיכות דמים? אעפ"י שמצאנו 'כתנת' לענין שפיכות דמים, אצל יוסף שאחיו הפשיטו כתנתו ויטבלוה בדם; ברם אלמלא היה בכתונת ענין של שפיכות דמים לדורות, לא היה זה טעם מספיק שעוון זה יכופר בכתונת שלובש הכהן לדורות. וגם כי במעשה הראשון אצל השבטים, לא היתה שפיכות דמים אלא הפשטת הכתונת מעליו באה במקום רצונם הראשון להרגו.
 אכן הכתונת רומזת לגוף, שהוא כתונת ולבוש לנפש האדם שמתלבשת בגוף, ולכך השבטים אפילו לא הרגו את יוסף עשו בו מעשה של הפשטת כתונת; כלומר, ראוי אתה להריגה; – והכתונת עשויה שש, היינו פשתן וזה רמז למעשה קין שהיה ראש לכל הרוצחים ונתגלגל הדבר ע"י שהקריב קרבן פשתן; –
 וגם 'שש' רמז לשש ערי מקלט לכפרה על הורג נפש בשגגה (עפ"י כלי יקר).

'חשן מכפר על הדינין. אפוד מכפר על עבודת כוכבים' – ולפי שאצל עבודה זרה מחשבה כמעשה, לכך נאמר כאן: וחסב האפוד... כמעשהו' (משך חכמה).
 וכן לא מצינו 'מעשה חושב' בבגדי כהונה אלא באפוד המכפר על ע"ז ובחשן המכפר על עיוות הדין. רמז: בשניהם המחשבה עושה מעשה. בע"ז כתיב (יחזקאל יד): למען תפש את בית ישראל בלבם ובעבודה זרה הכתוב מדבר; ובמשפט גם כן מחשבתו של הדיין עושה מעשה, כי אם הוא לוקח שוחד אפילו כדי לשפוט אמת, כבר מחשבתו הולכת אחרי נותן השוחד והוא מטה דין בעל כרחו, לפיכך כתוב בשניהם הרמז: 'מעשה חושב' (ר"מ אלשיך).

החשן מכפר על מעוותי המשפט – הן על דיין המורה משפט, הן על כל אדם בהנהגות בעסקיו,

כשמורה היתר שלא כדין. ובשניהם יש חסרון אמונה במדת מה, שאם ידעו בברור שהשי"ת קוצב כל פרנסת אדם וחסרונו, לא היו חוטאים בעניני ממון. נמצא אפוא שהחוטא בממון בהכרח גם נכשל בכפירה, וכפירה היא ענין ע"ז, וזה טעם לאזהרת הכתוב ולא יזח החשן מעל האפוד – שצריכים להיות ביחד בהכרח (דרש משה).

עיוות הדין גדרו דבר דק מן הדק, שע"י טעות קטנה יכול לבוא לעיוות, ועבודה זרה היא העבירה החמורה ביותר, ותלתה התורה שכר זה בזה. כאשר מתקן אדם עצמו בכפרת האפוד על עבודה זרה, נעשה מקורב עד שיוכל לזכות לכפרת החושן.

ובעצם הענין, כי כל זמן שהאדם פגום בחטא שהאפוד בא לכפר עליו ואינו נקי בולא תתרו אחרי לבבכם – זו מינות, יוכל לבוא לידי עיוות הדין, אבל אם נקי מכל סיג ע"ז, אזי הוא בפנימיות ושוב אינו בא לידי שום טעות, וזהו שנאמר בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש – שבא אל המקום הפנימי, לפני ה' – אז ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו – שלא תוכל להיות שום טעות ועיוות מפני שהוא לפני ה' תמיד (אמרות טהורות לרש"ש מאמשינוב זצוק"ל).

'מעיל מכפר על לשון הרע' – רמז במה שכתוב בו: שפה יהיה לפיו – שאם חטא אדם בלשון הרע יעשה שפה לפיו, יעשה תשובה ויימנע מלשון הרע ויתכפר לו. (פעמון) 'זהב ורמון פעמון זהב ורמון' – בגימטריא: המה שבעים ושנים שכך היה מספר הפעמונים במעיל, שבעים ושנים (לדעת תנא קמא) – כנגד שבעים ושנים מראות נגעים שבאים על האדם בעוון לשון הרע.

למה מצורפים הפעמונים אל הרמונים, שנתון כל פעמון בין שני רמונים? – לפי שפעמון זהב רומז על דיבור טהור ודיבור של שבח, ורמון משל על הריקנים שבישראל שגם הם מלאים מצוות כרמון, ובאה המצוה שאפילו בריקנים שבישראל אין לדבר אלא בשבחם.

למה כתיב 'ופעמוני זהב בתוכם' (בתוך הרמונים), והלא כשם שהפעמונים בתוך (בין) הרמונים כך היו הרמונים בתוך הפעמונים; ולמה לא נאמר 'ורמוני זהב בתוכם'? – לרמז שאין כדאי לאדם לדבר הרבה אפילו בשבחו של חברו אלא דיבור אחד בין שתי שתיקות, ולא שתיקה אחת בין שני דיבורים. ולכך נתן הקב"ה לאדם פה אחד ועינים שתיים – ללמד שחצי ממה שהוא רואה בעיניו יגיד בפיו.

סוף פסוק: והיה על אהרן לשרת, ונשמע קולו בבאו אל הקדש – לומר שכאשר דיבורו של האדם ישתמש בו האדם לשרת בו את השם ולא חס ושלום להכעיסו בו בשקר ולשון הרע, אז – ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה' – תתקבל תפילתו לפניו (עפ"י בעל הטורים, עקדת יצחק, אלשיך. וע"ע חפץ חיים תצוה).

'וציץ מכפר על עזות פנים' – ואמרו בזה: בוא וראה, הרי אמרו שכל אותם עזי פנים שאין להם בושה, אין להם חלק בעולם הזה ובעולם הבא – כל אותם עזי פנים שהיו בישראל כשהיו מסתכלים בציץ, מיד נשבר לבם בקרבם ורואים את מעשיהם. מפני שהציץ לזכרון הוא בא, וכל המסתכל בו נזכר במעשיו ומתבייש בהם וכו'; – ומוסיף בעל העקדה: כי מי הוא זה אשר יראה כהן בגדולתו וציץ הזהב אשר שם המפורש חקוק עליו עומד על מצחו – שלא יכבוש פניו בקרקע מהביט אל האלקים!

*

כתב רבנו בחיי (תצוה): ופלא גדול היה בכהנים המקריבים קרבנות בכל יום, שלא היה גופם לבוש אלא הכתנת לבדה, שהיא חלוק, והם סובלים הקור בימות הגשמים ולא היו מתים; ועל כן אמרו רז"ל שמעמידין על הכהנים ממונה אחד לבקר אותם ולרפא תחלואיהם, לפי שהיו רובם חולים מחולי בני מעים מפני שהיתה עבודתם בכל ימות השנה בחלוק לבד בשעת עבודה. ועוד שהיו עומדים תמיד על הרצפה והם יחפי רגל.

הרי שכתבה תורה על בגדי כהונה לאהרן ולבניו לכבוד ולתפארת להם, גדולה ממנו מעלת תורה שהיא מתנה לכל ישראל, שמי שזוכה בה וקונה אותה קנין-אמת, זוכה לכבוד ולתפארת אעפ"י שאינו לובש פאר.

צא ולמד מדברי חכמים שאמרו (בשבת קמה): תלמידי חכמים שבבל מצוינים (בבגדים נאים) לפי שאינם בני מקומם. היינו, שמקומם אינו בבבל אלא מקומם בארץ ישראל. ואילו בארץ ישראל אינם מצוינים בבגדים נאים, לפי שארץ ישראל קדושה ומוסיפה קדושה ואינם צריכים להצטיין בבגדי קדש ודי להם בתורתם שמפארתם (מספר הפרשיות, תצוה – עפ"י פרי צדיק).

פרק עשירי – 'כל התדיר'

דף פט

הערות ובאורים

'אברי עולה קודמין לאימורי חטאת' – על לשון 'אימורים' – ע' במובא לעיל לה:

'חטאת קודמת לאשם מפני שדמה ניתן לד' קרנות ועל היסוד' – ערש"י. יש לבאר: אף אשם טעון שפיכת שיריים על היסוד (ע' רש"י לעיל נא ד"ה אל יסוד. ותוס' נג: ד"ה העולה) אלא שלא נכתב בו 'יסוד' בפירוש. וזה גם כן נחשב חומר, מה שנאמר בפירוש, וכמו שכתב רש"י בברכות כא. וע"ש בגליון הש"ס (רש"ש. וכיו"ב כתבו התוס' בכמה מקומות).

(ע"ב) 'הואיל והתחיל במתנות – גומר' – מכך שנשאו ונתנו על מתנות הדם אם גומרן, יש לשמוע שלענין הקטרת האימורים אינו גומר, ואם יש לפניו לעשות עולה או הקטרת חטאת שכבר ניתן דמה – תחילה ישחוט העולה ויזרוק דמה ויקטיר אבריה ורק אחר כך יקטיר אימורי החטאת.
אך נראה שזה שייך רק כשהחטאת והעולה קשורים בחיובם ובאים כאחד, וכגון חטאת הלויים שמשם מקור הדין, אבל בכגון שני אנשים שאחד הביא חטאת והאחד עולה – יש לסיים כל מעשה החטאת ורק אחר"כ להתחיל בעולה, כיון שלא חל עדיין דין הקרבת העולה (עפ"י אור שמח תמידין ט,ה).
ובזה באר כמה דברים, ודלא כדעת הר"י קורקוס שכתב לעולם לסיים הקטרת אימורי החטאת ורק אחר כך להתחיל בעולה.

- ז. כאמור, אם נוקטים אויר מזבח כמזבח דמי [וכן מסקנת הסוגיא באדם המחזיק בידו, כנ"ל] – אי אתה מוצא מחשבת חוץ לזמנו בעולת העוף אלא כשחישב להורידו ולהעלותו שוב לאחר הזמן, ולדעת האומר אין לינה מועלת בראשו של מזבח, אין פסול אלא כשחושב שבשעת עלות השחר יהא חוץ למזבח, אבל בלא"ה הרי לעולם הוא בר הקטרה, ואין זו מחשבה הפוסלת.
- א. כשם שאין 'פיגול' לענין חיוב כרת לאוכלו, אינו אלא באופנים המסוימים, כך הפסול אינו חל אלא באופנים האמורים (עפ"י מנחת חינוך קמד, 1).
- ב. חישב על אכילת אש הדייט למחר – בכל אופן הרי זה פיגול (מנחת חינוך קמד, 1).

דף פח

- קמא. א. אלו תנאים נצרכים לקידוש כלי שרת את תכולתם?
 ב. האם כלי לח מקדשים את היבש, ומידות היבש את הלח?
 ג. כלי קדש שניקבו או נפגמו, מה יעשה בהם?
 ד. האם המנחות והנסכים והביכורים כשרים לבוא מן המדומע, מן הערלה ומן הכלאים?
- א. כלי שרת מקדשים את מה שבתוכם כשהם שלמים. ואפילו ניקבו, אם עושים בהם מעין מלאכתם כשהיו בשלמותם.
 ואין מקדשים אלא בקודש – בעזרה.
 יש אומרים שאף בחוץ מקדשים ליפסל אך לא ליקרב (ע' שטמ"ק ג).
- ודוקא כשנמצא בהם שיעור הראוי ולא כשחסר. אך אם דעתו להוסיף כשיעור הראוי – ראשון ראשון שנכנס לתוכם מתקדש.
 ואין מקדשים אלא בתוכם. בירוצי מדות – מחלוקת.
- א. פירש הר' חיים (בתוס'), אין מקדשים אלא במקום קיבולם הרגיל ולא בחקק שבמושב וכו'.
- ב. כתב הרמב"ם בפירושו המשנה שאין הכלי מקדש אלא את הראוי לאותו הכלי או לאותו מקום. וכן הוא בתורת כהנים. (וע' זבח תודה; שבט הלוי ח"ו סו"י צג).
- ב. במשנה שנינו שאין כלי לח מקדשים את היבש, וכן להפך – מדות היבש את הלח.
 (סולת בלולה בשמן, האם היא בכלל 'יבש' – כתב בספר שפת אמת (מנחות ח) שתלוי הדבר בשני תירוצי הגמרא).
- ואמרו (ללשון אחת) בשם רב או רב אסי, שאמנם אין מקדשים ליקרב אבל מקדשים אותם להיפסל ביציאה או במגע טבול יום.
 אמר שמואל: מזרקות (המשמשים לזריקת הדם) מקדשים את היבש, כיון שראויים לנתינת סולת (מזרק אחד כסף... שניהם מלאים סלת...). ומה ששנינו כלי לח אין מקדשים את היבש – במדות הלח, הין וחצי הין וכו' שלא נמשחו אלא למדידה, לפיכך אינם מקדשים אלא ע"י מדידה.
- ג. כלי קדש שנפגמו או ניקבו – אין מתקנים אותם בהתכת הפגימה או במילוי אבר. וכן סכין שנפגמה (פגימה גדולה. רש"י) – אין משחזים אותה. נשמטה (מקתה) – אין מחזירים אותה, שאין עניות במקום עשירות.
 א. הוא הדין לשאר קלקולים הניכרים (עפ"י אחרונים).

- ב. הרמב"ם (כלי המקדש א, יד) כתב שכלים שניקבו או נפגמו מתיכים אותם ועושים אותם חדשים [ובסכין שנפגמה או נשמטה כתב גונוזים אותה ועושים אחרת].
- ג. יש מי שכתב שאם עושים מעין מלאכתם הראשונה, שלא נתקלקלו לגמרי – מתקנים אותם (משנה למלך כלי המקדש א, יד). ומדברי התוס' (בשבועות יא.) אין נראה כן (מנחת חינוך).
- ד. כתבו התוס' (בשבועות יא.): דוקא כלי שרת אבל כלים אחרים שבמקדש, היו מתקנים אותם. ואולם יש מהראשונים שנוקטים שהסכין אינה כלי שרת ולפי זה נראה שאף בשאר הכלים שבמקדש אין מתקנים אותם, הגם שאינם קדושים אלא קדושת דמים (ע' יריעות שלמה כלי המקדש א, יד).
- ה. בשעת הדחק שאין שם כלי אחר, מותר לתקן הכלים לפי שעה, דכדיעבד דמי (עפ"י יריעות שלמה שם).

- ד. מנחות ונסכים וביכורים אינם באים מן המדומע (פרש"י: תרומה המעורבת בחולין, שאינה ראויה אלא לכהנים. תוס': ערלה וכלאים המדומעות. [אעפ"י שמהתורה בטל המיעוט ברוב ואין איסור אלא מדרבנן. ע' בזה בשו"ת אחיעזר ח"ב מו, י],) וכל שכן שאינם באים מערלה וכלאים.
- אם הביא – לא קדש. ואמר רב / רב אסי (לאיכא דמתני'): דוקא להקרבה לא נתקדשו, אבל חלה עליהם קדושה לענין זה שנפסלים ביוצא ובטבול יום (מלבד ביכורים שאינם קרבן הנקרב, ואין שייך אצלם קידוש כלי להיפסל באלו. רש"י).
- על מקור דין 'ממשקה ישראל' במנחות ונסכים – ע' משך חכמה פינחס כח, יט.

- קמב. א. בגדי כהונה, האם עשויים מעשה מחט או מעשה אורג?
- ב. בגדי כהונה שנתלכלכו – מה דינם?
- ג. ממה היה עשוי המעיל וכיצד מעשה שוליו?
- ד. מנין שבגדי כהונה מכפרים, ועל מה הם מכפרים?
- ה. אלו דברים היו מכפרים על שפיכות דמים ועל לשון הרע?

- א. בגדי כהונה היו עשויים מעשה אורג ולא מעשה מחט (– 'מעשה רוקם'. ע' יומא עב). כלומר, אורגים אותם מלכתחילה בצורת הבגד ואין עושים אותם כיריעות ואח"כ מחברים היריעות במחט.
- מכל בגדי כהונה האבנט בלבד היה עשוי מעשה רוקם, ככתוב (בשמות כח, לט). לדעת הרמב"ם (כלי המקדש ח, ב) משמע שרק אבנטו של כהן גדול היה מעשה רוקם, לא של הדיוט. והרמב"ן (פקודי) חולק וסובר ששניהם היו מעשה רוקם.

- ב. בגדי כהונה שנתלכלכו מעט – מכבסים אותם בין במים לבדם בין בנתר ואהל. היה גיעולן רב, שזוקק לכיבוס בנתר ואהל – אין מכבסים אותם כל עיקר, שאין עניות במקום עשירות.
- בגדי כהונה שנקרעו, יש מי שציידד לומר שמתקנים אותם. ואולם דעת כמה אחרונים אינה כן.

- ג. המעיל כולו עשוי מתכלת (– צמר). ובשוליו היו כעין רמונים סגורים, משזירת תכלת וארגמן ותולעת שני. בינות לרימונים היו פעמונים הבנויים מזגים וענבלים – חציין בצד זה (מלפניו), וחציין בצד זה (מלאחוריו. רש"י). מנינם הכולל של הפעמונים: לתנא קמא 72 ולרבי דוסא בשם ר' יהודה 36.

- ד. נסמכה פרשת הקרבנות לפרשת בגדי כהונה לומר לך, מה קרבנות מכפרים אף בגדי כהונה מכפרים; –
 הכתונת מכפרת על שפיכות דמים.
 מכנסים מכפרים על גילוי עריות.
 מצנפת – על גסי הרוח.
 אבנט – על הרהור הלב.
 בירושלמי (יומא) אמרו שמכפר על העוקמנים בלב (יש מפרשים: המעקמים דבריהם ולבם בל עמם).
 ויש אומרים שמכפר על הגנבים (שם; ויק"ר י').
 החושן מכפר על הדינים.
 וכן אמרו בירושלמי (יומא ז, ג) שמכפר על מטי הדין. ובוזרה (ה"ג כג.) אמרו שאבני החשן
 מכפרות על גסות הלב.
 אפוד – על עבודת כוכבים.
 מעיל – על לשון הרע.
 הציץ מכפר על עזות פנים.
 ה. כפרת שפיכות דמים; –
 אם ידוע הרוצח ונידון למיתה, לא יכופר הדם לארץ כי אם בדם שופכו.
 אם אין דינו במיתה, כגון שהרג ללא התראה; אם ידוע מיהו הרוצח – הכתונת שבבגדי כהונה מכפרת.
 ואם אין ידוע – עגלה ערופה מכפרת.
 פרושו התוס' שמדובר על כפרת הציבור, אבל הרוצח אינו מתכפר באלו. ויש גם כפרה כללית
 על ישראל בשעיר דיום הכיפורים.
 רוצח בשוגג דינו בגלות, לכפרה (ע' שבועות ה. 'אי בשוגג בר גלות' וכן בריש מכות גבי ק"ו דריו"ה
 בגלות לעדים זוממין).
 לשון הרע; אם בצנעה – הקטורת היתה מכפרת. ואם בפרהסיא – המעיל של הכהן הגדול.

פרק עשירי; דף פט

- קמ"ג. א. אלו כללי קדימה שנויים במשנתנו?
 ב. איזה קרבן קודם לחברו בזוגות דלהלן?
 חטאת ועולה; חטאת ואשם; עולה ואשם; אשם ושלמים; תודה ואיל נזיר; תודה / איל נזיר ושלמים;
 שלמים ובכור; בכור ומעשר; מעשר וקרבן-עוף; עוף ומנחה.
 א. כל התדיר מחברו קודם את חברו (מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד); כל המקודש מחברו – (שיש
 בו צד ריבוי קדושה ממנו) קודם את חברו (וקדשתו – לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון... הוריות יב:).
 ב. אלו הן פרטי דיני קדימה בקרבנות משום 'מקודש'; –
 חטאת ועולה – עשיית החטאת קודמת לעשיית העולה, שכן מרצה. וכן הדין כששניהם שחוטים ודמם
 עומד ליורק – דם החטאת קודם. ואפילו חטאת שאינה באה לכפרה, כגון חטאת הלויים. (ישנם כמה